

БЪЛГАРСКИ
ФОНД
ЗА
ЖЕНИТЕ

НЕВИДИМАТА ПЪРВА ЛИНИЯ

*Кой и как помага на жените и децата,
пострадали от домашно насилие в България*

Най-належащите нужди на кризисните центрове и специалистите, които помагат на жените и децата, пострадали от домашно насилие.

+ Медицински нужди

- Средства за PCR и/или антигенни тестове за проверка преди настаняване на нови хора в кризисния център;
- Средства за закупуване и поставяне на бактерицидни лампи в помещенията като допълнителна мярка срещу разпространението на COVID-19;
- Средства за медицински изследвания и лечение на настанените в кризисните центрове;
- Средства за медикаменти, които се отпускат без рецепта.

+ Нужди на децата

- Учебни пособия за децата, настанени в кризисните центрове, както и занимателни и образователни игри за свободното им време.

+ Юридически нужди

- Средства за адвокати, които да представляват пострадалите жени в съда – заплащане на държавните юридически такси, такси за съдебен лекар и гр.

+ Реинтеграционни пакети

- Средства за бързо и анонимно настаняване за ограничен период от време, тип квартира, в която без посредничеството на АСП може да се настани пълнолетен човек, докато си стъпи на краката;
- Средства за подкрепа на пострадалите от домашно насилие жени и деца, за първите месеци след престоя им в кризисния център – основни хранителни пакети, карти за градски транспорт, такси за училище/детска градина.

+ Хигиенно-санитарни и битови нужди

- Разходи за храна, санитарни продукти, лекарства, ток, вода, отопление;
- Ремонт и закупуване на ново обзавеждане/оборудване за кризисните центрове;
- Дезинфектанти за повърхности, маски, калцуни, предпазни облекла, допълнителни продукти за хигиена;
- Средства за по-честа смяна и пране на протекторите на леглата в спалните помещения.

+ Нужди, свързани с персонала

- Заплащане на труда на психолозите, които работят с жените и децата, пострадали от домашно насилие;
- Средства за обезпечаване на работата на първа линия в малките населени места с екип от психолог и социален работник, които да дежурят в откритите приемни в малките общини и селата.

+ Други

- Средства за транспортни разходи при посещение на институции и органи извън територията на местожителство (РС, РУ, РП).

Невидимата първа линия

„Всеки път, когато една жена защити себе си, без непременно да го знае или заявява, тя защитава правата на всички жени.“

– Мая Анджелоу, поетеса и активистка за равни човешки права

Напук на всякаква логика, хората, които помагат най-безкористно, често остават в сянка. Добрите хора. Онези, които посвещават живота си на другите. Заради вътрешна необходимост и разбиране, че не биха могли да постъпят иначе. Онези, които са готови да работят извънредно. И го правят. Онези, които са надарени с невидимата сила, която помита злото около нас и прави света малко по-уютно място за живеене. Защото освен ангажимент, тяхната работа е и кауза. Да помогнат на други, които по една или друга причина са се озовали в ситуация на насилие, несигурност и липса на подкрепа. Да им покажат, че след като са се осмелили да направят най-трудната крачка – да избягат от насилието и да потърсят помощ, има кой да им подаде ръка. И че бъдещето може да е по-добро, въпреки всичко. Въпреки травмата и въпреки болката.

Жените, с които ще те запознаем в следващите страници, са героините от Невидимата първа линия. Те са виждали най-лошото в човешката природа – разбити семейства, пълни със сълзи детски очи, тежки престъпления, брутално насилие и дори смърт. Вместо да се отдръпнат и да изберат спокоен живот само за себе си, те са решили да помогнат там, където институциите и органите на реда са се провалили. И го правят генощно. Дежурят на горещи телефонни линии за пострадали от насилие. Полагат грижи за жените и децата, настанени в кризисни центрове. Придружават ги, когато обикалят по институции. Представяват ги пред съда.

През историите в тази книга надзъртаме в един непознат за мнозина от нас свят – на страх, безпътница и контрол, от който, за съжаление, не всяка жена, попаднала в ситуация на насилие, успява да избяга. Виждаме обаче и смелост, емпатия и безгранична вяра, че утрешният ден може да бъде по-добър.

Следващите редове са посветени на надеждата и на хората, които помагат на мнозина други да обърнат нова страница. Хора също като нас, които понякога се страхуват да заспят нощем. Хора, които мечтаят отново да бъдат деца и да полегнат в скута на своите баби. Хора, които са се губили в гората на несигурността. Хора с багаж, с раздели, с травми. Такива, които са изоставяли своите мечти, срещали са любовта и са отглеждали деца. Хора, които са усещали как земята под краката им се разтваря. И дори тогава са вярвали, че всеки от нас заслужава да бъде щастлив. Това са хората, които са на първа линия в борбата с домашното насилие и насилието над жени – адвокатки, психоложки, социални работнички. Това са хората, които често остават невидими в историите за насилие, с които медиите ни срещат. Това са силните жени от невидимата първа линия.

И докато слушахме как нашите героини разказват своите истории, докато гледахме как продължават да полагат неспирни усилия в борбата с насилието, как желанието им да помогнат е сякаш непогвласно на обстоятелствата, разбрахме, че тези хора са въплъщение на надеждата. И че, ако помогнем на тях, те ще продължат да помагат на други, които ще помогнат на трети. И заедно ще завъртим колелото на промяната, без да разчитаме на случайността.

Дълбоко вярваме, че тази социална промяна е възможна, когато сме обединени и разчитаме едни на други, когато сме движени от емпатия и солидарност, от любов към човека.

Вероятно и вие вярвате в същото, щом четете тази книга. Благодарим Ви, че сте с нас и подкрепяте каузата ни. Благодарим Ви за надеждата, която ни давате, че не сме сами.

Фондация „Асоциация Анимус“
София, ноември, 2021

Ани от Анимус, която държи надеждата жива

„Мамо, тати кога ще умре?“

Това е въпрос, който десетгодишно момиченце, свидетел на насилието вкъщи, задава на майка си и, за всеобщ ужас, е зададен не със страх, а с надежда. Какво трябва да е видяло детето, какво трябва да е чуло, какво трябва да е преживяло, за да зададе такъв въпрос?

Хората, които работят във фондация „Асоциация Анимус“, знаят отговора. Или поне имат широк поглед върху възможностите за отговор. Докато чакаме да се срещнем с тях, от коридора се чуват откъслечни, резки фрази:

- Вече я е извел и я е закарал при майка си.
- Прибрахме ли бебешката кошарка?
- Кога ще вземеш направление?
- Трябва PCR тест да ѝ се направи.
- Отивам до Агенция за закрила на детето.

Ако в сферата на работата с пострадали от домашно насилие имаше спешно отделение, това щеше да е Анимус. За добро или лошо, тази сфера е силно феминизирана и няма да срещнем много мъже в главните роли. За сметка на това се срещаме с три жени, които спокойно биха могли да получат номинация за Оскар.

Ани Торозова, психоложка и координаторка на Кризисния център и на Детския център за застъпничество и подкрепа „Зона заКрила“, е сред главните героини на тази история. Тя е в Анимус отдавна и първа заговаря за надеждата като основна ценност в тяхната работа.

„Когато клиентите дойдат тук, се отваря тяхната лична кутия на Пангора. Излива се всичко. И на дъното остава надеждата. Нашата работа е да държим тази надежда жива, да даваме шанс на хората да имат различен живот. Това важи с особена сила за децата, които някой ден на свой ред ще станат родители. Ние даваме различен прочит на историята им, за да не се превърне в история без край“, разказва Ани.

Наскоро с колегите ѝ са станали свидетели на сцена, която на живо потвърждава концепцията за повтарящия се цикъл на насилието. Малтретирана жена идва с малкия си син, който започва да я ритва и обижда пред всички. Тогава се намесва полицията, довел ги в Кризисния център, който казва на детето, че е бил в неговата ситуация като малък и затова е избрал тази професия, а момчето се успокоява.

В някои от историите, с които Ани и колегите се сблъскват, развързката е смъртоносна. Жена, която попада при тях, успява да се откопчи от насилника си, но отказва дългосрочна психотерапевтична работа. След време попада в нова връзка на насилие, която завършва фатално за нея и голямата ѝ дъщеря.

„Когато е отишъл при нея, той започнал да крещи и да тропа по вратата, а тя му отворила, водена от страха какво ще кажат съседите. Така е отворила вратата на собствената си смърт. Заради срама, че е жертва на насилие, казва Ани.

Но други разкази носят на крилете си вярата, че понякога доброто побеждава. Често то наистина побеждава. И в края на тунела не се задава влак, а грее светлината на нови и нови възможности, чиито врати се отварят пред онези, които са намерили куража и подкрепата, необходими за скъсване с порочния кръг на насилието.

Жена с дългогодишна история на домашно насилие в родното ѝ семейство попада във връзка с мъж, който я малтретира. Една зима, пиан, той я пребива и я гони вън от дома им по пижама. След това започва да къпе малкия им син, дете със специални потребности, във ваната, но го забравя във водата. Тогава големият син взема братчето си, увива го в първите грехи, които намира, и бяга от къщи. В Анимус получават обаждания от медия и журналистите казват, че жената и децата са при тях, но тя се срамува да ги моли за помощ, тъй като го е правила многократно.

Основен принцип на работата на кризисните центрове обаче е никога да не отказват помощ. Независимо колко пъти жената се връща при своя насилник и после отново търси подкрепа. Това е често срещана тенденция, за която стоят комплексни причини на контрол и зависимост, и в която няма нищо осъдително и срамно. Практиката показва, че на една жена са необходими няколко опита, докато окончателно успее да напусне връзка с насилие.

За щастие, героинята от историята на Ани успява да прекъсне връзката с насилника си. Въпреки че редица „доброжелатели“ я съветват да остави малкото дете в институция и да си стъпи на краката като „се хване за здравето дете“, жената отглежда и двете си деца. И се връща към позабравената си детска страст – музиката. В момента тя пее в хор и ходи на турнета из целия свят с големия си син. Той завършва Консерваторията и днес е професионален музикант. Когато се връщат от чужбина, се обаждат на Ани, носят сувенири и хуманитарна помощ за настанените в Центъра жени и деца.

„Тя ми каза, че това, през което сме преминали заедно, е като да построиш къща с някого. Никога не забравяш човека, с когото си построил нещо“, казва Ани и допълва, че възнаграждението за тяхната работа е описано в свещените книги на Талмуда с думите: „Ако си спасил една човешка душа, си спасил целия свят“.

Когато говорим за домашно насилие, неизбежно се надига въпросът за момента, в който страданието стига до своята точка на кипене и става непоносимо. Според Ани и колегите ѝ, много често децата са носители на промяната и провокират така необходимите действия, за които жените понякога просто нямат сили или увереност, че ще успеят да се справят.

Тя ни разказва за още един случай от практиката си, в който „главата на семейството“ наказва децата като ги кара да правят обиколки на училището до блока, понякога през нощта. И междувременно ги гледа с бинокъл през прозореца. Веднъж по-голямото дете, четиринайсетгодишно момиче, не успява да се справи с обиколката за заръчаното време и баща ѝ я пребива навита в килим, така че шарките на килима се отпечатват на гърба ѝ. Тогава момичето влиза в ролята на възрастен родител, поема инициативата и извежда майка си и по-малкия си брат си от дома им. С помощта на психолозите и социалните работници от Анимус, майката и двете деца се изправят на крака и хващат съдбата си в ръце. Защото насилието не е съдба.

Доника Тодорова, София

Калина Петкова, София

Ани и нейните колежки, Калина и Доника, срещат по пътя на професионалната си реализация много пречки и много обезкуражаващи фактори. Държавно делегираният бюджет, с който функционира Кризисният център, предвижда едва 2,30 лв. за изхранването на ден на човек, която е невъзможно да осигури нужната прехрана за един достоен живот.

В делегирания бюджет не е предвидено и друго. За постъпване в кризисен център се изисква негативен тест за COVID-19, а много от жените, които пристъпят към портата на спасението, идват боси, по нощници, с децата си на ръце и на ръба на емоционалния колапс – те нямат пари да си го платят.

Калина също така недоумява как е възможно в българския Наказателен кодекс ревността все още да е смекчаващо вината обстоятелство в съда. Медиите говорят за „убийство от страст“ и „убийство от ревност“. Полицаи, включително жени, редовно задават на пострадалите въпроса „А ти какво направи, за да го яросаш?“. Сякаш за насилието може да има оправдание и сякаш е нормално да се търси вина у пострадалия.

„Да видиш човек, който се е изправил, човек, който е тръгнал по пътя си, след като е бил на ръба, нищо не е по-удовлетворяващо от това“, казва Ани.

И наистина, т. нар. помагачи професии могат да бъдат ужасяващо трудни. Понякога те не позволяват на онези, които са им се посветили, да заспят. Понякога историите от деня влизат в дома им, в съня им. Но в края на деня те са изпълнили своята мисия. Подали са ръка на непознати. Някой отсреща я е поел и се е изправил.

Както казва една от клиентките на Кризисния център: „Животът се състои от срещи. Някои могат да го съсият, а други да ти помогнат да го възстановиш.“

Фондация „Асоциация Анимус“ е създадена през 1994 г. в София и управлява редица услуги: Кризисен център за жени и деца „Св. Петка“; Комплекс за социални услуги за деца и семейства; Център за консултиране, психотерапия и психоанализа и Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона заКрила“. От 1999 г. управляват и Националната гореща телефонна линия за пострадали от насилие 0800 1 8676.

Кризисният център се нуждае от обезпечаване на пакет от медицински изследвания при прием на нови потребители, включително и PCR тестове; медицински прегледи и изследвания за жените с прекъснати здравноосигурителни права; осигуряване на медикаменти; покриване на транспортни разходи за посещение на потребителите в различни държавни и общински институции, подкрепа за самостоятелен живот, след напускане на центъра – първи наем за квартира.

Перник, ноември, 2021

Юлия Андонова, Перник

Домът на „П.У.Л.С.“, В който можеш да преоткриеш щастието

Следващата ни спирка по пътя на надеждата ни отвежда в гр. Перник. Намираме се в денонощния кризисен център за настаняване на жени и деца, пострадали от домашно насилие, които се стопанисва от фондация „П.У.Л.С.“. На вратата ни посрещат Екатерина Велева, една от създателките на организацията, и Юлия Андонова, която отговаря за развитието и комуникациите.

Екатерина взема решението да посвети професионалния си път на хората, пострадали от насилие, още когато е дете. Едва на шестгодишна възраст, тя се сблъсква с агресията на своите връстници, когато момче я удря с камък по главата. Болката и обидата я преследват, но тя успява да ги трансформира в кауза, която днес помага на други пострадали от Перник и околността, като им дава възможност да намерят подкрепа и стабилност отново.

Макар и заредена с непресъхваща енергия и вечен оптимизъм, Юлия признава, че някои от историите, с които се е сблъсквала в Центъра, са много тежки. Те включват унижения, принуда, заплахи, а често и физическо насилие, което лесно би могло да стигне до фатален край. Юлия разказва за жена, която се обадила в Центъра с обръсната „за назидание“ глава, чийто мъж ѝ казал, че като се прибере, ще ѝ отреже не само косата, но и главата. От „П.У.Л.С.“ споделят, че няма универсални признаци, по които можем да разпознаем един насилник. Понякога това е видимо за хората извън семейството чрез гумите и поведението, но друг път може да е маскирано зад образа на грижовния съпруг и баща, на добрия син и отговорен колега, а страшното да се случва само въщи при затворени врати.

“Всеки човек заслужава да живее спокойно и щастливо“, казва Юлия. „Опитваме се да направим така, че хората, които идват при нас, да получат различен модел на обичуване, да творят, да развиват нови умения и да видят хубавата страна на живота. Да видят, че може и да е иначе. Че ръката, протегната към тях, невинаги удря“.

В Центъра живеят и кучетата Дима и Джина, спасени от пернишките улици и приютени в двора на Кризисния център. „Джина е пример за това какви щети нанася насилието. Тя е била много бито куче и бяха нужни години, за да позволи на хора да се доближават до нея. Сега вече дава лапа, раздава целувки и дебелее“, разказва Юлия.

Освен Дима и Джина, в къщата и двора живеят папагали, пауни, фазани, котки и зайчета. Обичуването с животни е част от терапевтичната рамка, която работещите в „П.У.Л.С.“ създават, за да превърнат Центъра в истински дом за хората. Търсещите закрила са добре дошли в центъра със своите домашни любимци.

Друг аспект на терапевтичния процес са творческите активности и занимания. Хората в къщата изработват кристални гоблени, коледни венци и играчки, рисуват картини, саят домати, пекат сладки и готвят най-различни неща. Юлия разказва как миналата Коледа десетина деца и техните майки, заедно със социалните работници, направили огромно количество коледни сладки, увлечени от свободата да се замерят с брашно и да се забавляват.

„Няма да ви казвам на какво приличаше кухнята. Първоначално майките бяха притеснени, защото очакваха всеки момент някой да нахлуе и да вдигне скандал. Да им държи сметка защо се вдига такава олелия и всичко е покрито с брашно. Но после се отпуснаха и всички почувстваха щастието да си свободен и да се забавляваш, без някой да те укорява за това“, добавя тя.

Понякога тези хора – социалните работници, за които държавата предвижда заплащане от 3 лв. на час, хората, които се чудят как ще платят необходимите 2 200 лв. за електричество и отопление на цялата къща през идващата зима, сбъдват мечти. Юлия ни разказва как преди време при тях идва възрастна жена, която бяга от сина си. Тя споделя с тях, че цял живот е мечтаела да има перли. За 80-ия юбилей, който тя празнува в Центъра, служителите ѝ подаряват перлена огърлица и перлени обеци. Жест, който трогва от сърце възрастната жена.

Семейството на „П.У.Л.С.“ продължава да расте с всяка изминала година, както се разрастват и плановете за бъдещето на Центъра. В момента екипът облагородява съседния двор и планира да построи нова къща за кризисния център. Мечтаят за пейки на сянка под ореха, кладенец, зеленчукови лехи, детска площадка и удобства, които ще допринесат обитателите да живеят в среда, близка до домашната. Външното пространство е много важно за преживелите насилие, тъй като те често имат нужда от въздух, от простор и място, в което да се движат, да се усетят свободни.

Фондация „П.У.Л.С.“ е създадена през 1999 г. в гр. Перник, когато темата за насилието в дома е все още табу, а правата на жените и децата – абстрактни дискурси. През 2008 г. фондация „П.У.Л.С.“ разкрива Кризисен център за настаняване на пострадали от насилие, който от 2010 г. се финансира като делегирана от държавата услуга в общността. Капацитетът на кризисния център е 12 легла, но организацията е разкрила 5 допълнителни, които се бори да финансира без помощ от държавата. Реализирането на тази услуга без дарители и проекти е напълно невъзможна. От Фондацията имат нужда от помощ и за да покриват разходите на кризисния център за ток, отопление, вода, други консумативи, лекарства. Понастоящем „П.У.Л.С.“ работи в две основни области – като център за рехабилитация и интеграция на хора, пострадали от насилие и/или трафик на хора, както и предлага програма за превенция на насилието.

Екатерина Велева, Перник

На тръгване Екатерина и Юлия ни обръщат внимание на моста, който се намира в близост до Центъра. Те го наричат Моста на насилниците. Екатерина разказва, че, за разлика от повечето кризисни центрове, адресът на техния не е таен. Още в началото са решили, че по-добрата стратегия е публичността, която да държи насилниците на разстояние. И наистина, понякога те доближават Центъра, наблюдават от моста, но не се осмеляват да прекрочат тази граница.

А вътре пространството е запазено само за обитателите на „П.У.Л.С.“, които си помагат, грижат се едни за други като семейство и вече са направили път на доброто да влезе в техния живот.

Петя Петкова, Димитровград

Да повярваш, че насилието не е „в реда на нещата“

Влизаме в Димитровград. Небето се е смръщило над комините. Маршица се влечи между разкаляните си брегове. По улиците не се виждат хора. Някога градът е носел името на Георги Димитров, но днес, макар и запазил сталинския барок и промишленото си излъчване, Димитровград е значително по-харизматичен град.

Спираме на паркинга на голяма сграда, от която излизат няколко деца – това е Кризисният център за настаняване на пострадали от насилие, където хора от цяла България намират своята сигурна зона. В Центъра ни посреща Петя Петкова. Тя е един от ветераните в социалната сфера и работи с пострадали от насилие вече 20 години. Още в началото на разговора ни Петя казва: „Много често работим и без заплащане, разбира се“. Не знаем по какво се разбира, но в държавата, която припозна Истанбулската конвенция като проводник за узаконяване на гей браковете и „третия пол“, сигурно такива неща се разбират, да.

Ако си представяте, че в Центъра подслон и сигурност намират само социално слаби хора и роми, не сте познали. Петя казва, че неведнъж при нея идват жени с по два бизнеса, финансово стабилни жени, на които обаче парите не могат да помогнат.

Много млади жени не намират подкрепа от роднините си да прекратят връзка с насилие и чуват често: „Ти сама си го избра, сега ще си го търпиш“ или „Няма да намериш по-добър“.

„Липсата на подкрепяща среда е съществен противник в борбата ни с домашното насилие. Много от жертвите получават поглед към света, в който насилието не е нещо „в реда на нещата“, именно откън – от някой полицай или някой социален работник. Дотогава те не са знаели, че животът следва да е друг“, разказва Петя.

Според нея историите, с които работят, понякога нямат щастлив край, защото нишката се губи и нямат информация какво се случва с хората, които са потърсили помощ при тях. Друг път знаят, че поне този път, поне засега, те са в безопасност.

Преди време в Центъра идва жена, която бяга от втория си съпруг. Блъснал количката с едногодишната им дъщеря по стълбите от втория до първия етаж. От първия си брак има три деца, които са при първия съпруг. Остава при него, след като той насочва пистолет към деветгодишния им син и казва, че ще го застреля, ако тя не подпише документ, с който се отказва от родителските си права. Тя подписва. И няколко месеца по-късно съдът я осъжда на пробация за това, че не плаща издръжка на децата.

Петя ни повежда още по-навътре в гората от държавни неуредици, касаещи работата в тази сфера. Държавата не води официална статистика за пострадали от домашно насилие. С тази работа са се наели гражданските организации, които търсят информация в медиите или в съдебните регистри.

„Държавата не е наложила стандарт за работа с извършители и жертви. Когато при нас е насочен извършител от съда, ние не знаем нищо за него, освен конкретното му провинение. Обикновено съдът също не знае, тъй като Законът за защита от домашно насилие е граждански закон. Ако някой бъде осъден по него, това не се отразява в свидетелството му за съдимост. По този начин, ако един насилник от Ловеч бъде осъден там, след което се премести, да речем, във Видин и извърши ново престъпление, съдията, който гледа делото, няма как да разбере, че той е имал и предишни провинения. И така той ще получи по-лека присъда“, разказва Петя.

Въпреки че това може да е обезкуражаващо, Петя, Яна и техните колеги остават посветени на работата си, готови да работят денонощно, понякога срещу минимално заплащане. Да се борят със системата, с държавата, с липсата на средства за медикаменти и адаптирани млека за бебетата, с убеждението на клиентите им, че са счупени, непоправимо счупени, за да осигурят на онези, които са в нужда възможността да се почувстват сигурни. И да намерят в себе си силата да започнат отначало.

Освен Кризисния център в Димитровград, който е най-големият в страната като площ, фондация „БЦДИ – клон Хасково“ поддържа и Консултативен център за пострадали от насилие, който има клонове в Хасково и Свиленград. Единственият, който работи с финансова подкрепа от държавата (или т.нар. държавно делегиран бюджет), е този в Димитровград. В момента той е със запълнен капацитет и всички 10 места са заети.

Помощта, от която има нужда организацията, е за средства за покриване на нарасналия брой психологически и юридически консултации; закупуване на лични предпазни средства; дезинфекционни и почистващи препарати; както и за покриване на разходите за тестове за COVID-19. Има нужда и от осигуряване на хуманитарни пакети за потребителите, на които скоро им предстои напускане на услугата и трябва да започнат да се справят сами, а нямат пари за квартира, такса за детска градина, карта за градски транспорт, плащане на здравните вноски и пр.

Варна, ноември, 2021

Билетчето за градски транспорт и свободата да бъдеш себе си

Той изглежда влюбен. И загрижен. Интересува се дали си се прибрала. Дали всичко е било наред. Исква да правите секс много скоро, защо да чакате? Животът е толкова кратък. Носи си пантофи у вас на втората среща. На третата те моли да ти провери телефона. С кого си говорила толкова дълго? На четвъртата се обижда. Моли те да му изпратиш снимка от телефона си, като се прибереш – с грехите, с които си била, когато сте вечеряли преди малко. Ревнува те, да. Защото те обича. Приятелите ти се впечатляват от такава силна и романтична любов. „Щом те ревнува, значи те обича“. Или не?

Това са едни от първите симптоми, че партньорът, с когото една жена се въвлича в романтични отношения, може да е потенциален насилник. За тях ни разказва Анна Николова – директор на Кризисния център за пострадали от насилие във Варна към фондация „SOS – семейства в риск“.

Анна влиза в професията през доброволческата работа. Като студентка по психология попада на обявление за набирание на доброволци, които да отговарят на гореща телефонна линия за пострадали от насилие по два часа на ден. Сензитивността към темата за равнопоставеност на половете и убедеността, че е недопустимо едно човешко същество да упражнява насилие върху друго, датират от по-отдавна. След доброволческата работа следват семинари и обучения, след което закрилата на пострадалите от насилие се превръща в нейна кауза.

Понякога тази кауза се блъска в стената на безсилието срещу обстоятелствата. Друг път плава като кораб сред бурните води на житейската грама и превежда хора в нужда до сигурните земи на спасението. Но винаги, винаги има смисъл. А както е казано, „ако човек има своето защо, винаги може да намери своето как“.

Преди време в центъра във Варна пристига майка с три дъщери. Най-малката е на 14 години и е с комозио вследствие на побой от бащата. Трите деца и майката остават в Центъра за максималния срок от шест месеца, след което всяка тръбва по пътя си. Най-голямата дъщеря намира любовта в Гърция, омъжва се и заживява на юг от рогната Варна. Средната заживява със своя приятел, а майката, както често се случва, влиза в нова връзка с насилие. Най-малката дъщеря остава встрани от семейството си. В началото живее с най-голямата си сестра, а след заминаването се мести при майката, но установява, че вече не е способна да търпи гледки на насилие. Средната сестра не иска малката да живее при нея, защото смята, че това ще се отрази на отношенията ѝ с момчето. И така Мери, както Анна я нарича за целите на нашия разказ, се озовава във вакуума, в който попадат редица деца, пострадали от насилие, вакуума на „А сега накъде?!“.

Вече седемнайсетгодишна Мери попада в рискова среда – на криминално проявени пълнолетни мъже, които започват да ѝ оказват лошо влияние. Социалните отново я изпращат при Анна и колежите ѝ в Центъра, а след максимум от шест месеца престой, Мери отново се изправя на кръстопът. В същото време баща ѝ, същият, който неотдавна я е наранил физически, се разболява и Мери решава, че като негова дъщеря е длъжна да му помогне и да припечели пари за лечението му. Така тя взема решението да замине за Франция, подлъгана от обещанието, че ще започне работа в популярен бар, където ще прави компания на клиентите и ще се грижи за тяхното добро настроение. Така ще може да помогне финансово не само на баща си, но и на майка си.

Мери заминава за Франция и връзките с Анна и хората от Центъра са прекъснати. Няколко месеца по-късно при тях пристига ужасната новината, че е намерена убита по брутален начин в апартамент в Марсилия.

Цветелина Стефанова, Варна

Хората, които познават момичето от гете и които са били до нея в най-тежките моменти от израстването му, са емоционално опустошени от случилото се, но не се отказват. Знаете ли защо? Защото там, навън, има още много момичета като Мери. И защото повечето от тях оживяват и намират своя път, благодарение именно на хора като Анна и екипа ѝ, благодарение на свръхчовешките им способности да продължават да помагат, дори след истории като тази на Мери.

Такъв е случаят на жена, която ще наречем Христина. Тя пристига в Центъра през нощта, след като се измъква от дома си, заедно с децата, докато мъжът ѝ спи. Страдала е от физически и психически тормоз дълги години и е мълчала. По време на престоя им в Центъра, мъжът се опитва да се свърже с тях по всички възможни начини. Когато не успява, отива пред офиса на отгел „Социално подпомагане“, нанизва си примка на врата, качва се на близкото дърво и заплашва, че ще се самоубие, ако Христина не се появи, за да говорят. Игват полицаи и медии. Разиграва се сцена като от филм. Насилникът казва, че ще слезе, само ако жена му го иде. Анна и колегите ѝ от Кризисния център обаче категорично се противопоставят на опитите му за изнудване. Христина не отива, а той (изненада!) не посяга на живота си.

Към момента Христина живее самостоятелно на квартира. Предишната връзка е само лош спомен, който се съживява всеки август – когато той се връща от Германия, където работи. Тя нарича август „черен месец“. Когато ходи на консултация с психолозите в Центъра, застава отпред, където другите жени пушат и си говорят, и започва с особено ожесточение да мачка автобусни билетчета и да ги хвърля в кошчето.

„Когато я питах защо мачка тези билетчета с такава ярост, тя ми каза, че, когато е била с него, той събирал всичките ѝ автобусни билети и засичал разписанието на автобуса. Правел сметки дали има изгубено време между края на работния ден и прибирането у дома. Ако успявал да установи някакъв въображаем пропуск, дължащ се навярно на закъснението на градския транспорт, следвал бой“, разказва Анна.

В момента голямата дъщеря на Христина учи „Социални дейности“ във Варненския свободен университет и работи като доброволка в Кризисния център. Защото доброто винаги намира своя път, а преработената травма се трансформира в грижа за другите.

Кризисният Център за жени, пострадали от насилие, във Варна е разкрит през 2008 г. и е единственият по рода си на територията на област Варна. Неговият капацитет е едва 10 места, а сигналите, които постъпват там, далеч надхвърлят възможностите му. Климатичите отдавна са за смяна, но държавно делегираният бюджет, с който центърът функционира, не покрива ремонти и смяна на оборудването, нито консултативите. Жените, които постъпват там, имат нужда от санитарни материали, от пари за правни услуги и от устройства, с които да се свързват с близките си. Според Анна е много важно да се финансират реинтеграционни пакети, които да включват такса за детска градина за няколко месеца напред, карти за градски транспорт, разходи за квартира, основни хранителни продукти и квалификационни курсове.

Анна Николова, Варна

Дупница, ноември, 2021

Жените от другата страна на слушалката

„Вие се свързахте с горещата телефонна линия за лица, пострадали от насилие. Разговорът се записва. Здравейте. Как мога да Ви помогна? Здравейте, тук е горещата телефонна линия. Можете ли да говорите?“

Отсреща се чуват само глухи удари. Тропане. Приглушен плач.

„Чувстваш се безпомощен. Това е.“, казва Даниела Александрова, една от трите жени, които обслужват денонощната гореща телефонна линия за хора, пострадали от насилие, управлявана от Алианса за защита от насилие, основано на пола. Чувството за безпомощност идва и от друго – линията ежегодно е заплашена да бъде закрыта, поради липса на финансиране. Засега имат пари до края на 2021 г. После не знаят.

Две от жените, които я поддържат, работят в малък и светъл кабинет, собственост на Силвия (Силвия Димитрова, председателка на сдружение „Знание, успех, промяна“), която предоставя офиса безвъзмездно на Сдружението, вместо да се безпокои ежемесечно дали може да осигури пари за наем. Когато влизаме в него, там ни посрещат Даниела и Силвия на фона на гледка към целия център на Дупница. На рафта до бюрото на Силвия са наредени всички книги на Ървин Ялом, заедно със „Смисълът на тревожността“ на Роло Мей и други познати имена от психологията и психотерапията.

Това не е случайно. Оказва се, че самата Силвия е авторка на поредица от книги, наречена „Продухване на комините“. Подарява ни първия роман от поредицата „Часовниковата кула“ и споделя, че това е още един начин да помага – като разказва граматични истории с майсторска амалгама от човеколюбие и експертиза, в които човек може да се разпознае и да открие път към себе си.

Пътят на Даниела към горещата линия не тръгва от дебелите книги и университетското образование, а от доброволческата работа. Двете със Силвия се срещат, благодарение на проект в нейното село. Дани е от ромски произход и е живяла в патриархално семейство, в което бащата има тежката гума и всички са заставени да го слушат. Според неговите разбирания, момичето може да завърши средно образование, но няма смисъл да учи повече, много по-важно е да се омъжи и да създаде семейство.

Дани действително се омъжва и ражда дъщеря си Сара, но скоро след това решава да се опълчи на остарелите разбирания в общността и избира нов път за себе си и семейството си. Тя заявява на съпруга си, че не желае повече да живее с неговата фамилия в ромската махала и двете със Сара се местят в Дупница. Въпреки първоначалното неодобрение на своя съпруг, след кратък размисъл, той все пак решава да ги последва.

Лека-полека, с много борба, Дани започва да променя съпруга си. Тримата заминават за Лондон, където дъщеря им завършва основното си образование, а когато се връщат в Дупница, тя го убеждава, че е редно той да завърши средно образование. В момента в семейството има двама ученици – Сара, която е в 11-и клас, и съпругът на Даниела, който е в 12-и.

Той продължава да е скептичен към работата ѝ на горещата линия. „Докато не те набият, няма да спреш да се бъркаш в чуждите работи,“, безпокои се той, но Даниела изобщо не изпитва страх и няма намерение да спира. В момента завършва психология в Благоевградския университет и планира да продължи с педагогика. Тя е припознала за своя кауза да помага на пострадали от насилие и на жените от своята общност и върви напред, като променя света около себе си към по-добро посредством личния си пример.

Сдружение „Знание, успех, промяна“, управлява гореща телефонна линия за лица, пострадали от насилие - 0800 11 977, консултативен център за възрастни и деца, преживели домашно насилие в градовете Благоевград и Дупница; и изнесена приемна в гр. Кочериново. Организацията се финансира само на проектен принцип и няма делегирана държавна дейност, което прави поддържането на устойчивостта на услугите много трудно. Екипът има нужда от средства за извършване на допълнителни психологически и юридически консултации, както и покриване на разходи във връзка със санитарни и хигиенни материали, маски, почистващи препарати и тестове за COVID-19.

Под постоянна угроза да бъде закрита е и горещата телефонна линия, на която денонощно отговарят професионални психолози.

Даниела Александрова, Дупница

Този променящ се свят Силвия наблюдава от прозореца на кабинета си, откъдето се виждат покривите на Дупница. Там, от височината на своя професионализъм и хуманизъм, тя се среща челно със стотици човешки съдби и, когато може, помага.

Но невинаги е възможно. Силвия казва, че едно от най-честите препятствия, които се появяват по пътя на психолозите, е отказът на самите пострадали от насилие да излязат от т.нар. „цикъл на насилие“. Не е достатъчно една жена да бъде изведена от дома, който дели със своя потисник. Има места, в които да бъде настанена; има кой да помогне с редица необходими юридически и съдебни действия; понякога има близки или приятели, готови да я приютят или разполага с пари, с които да започне да живее самостоятелно, вън от мрачната сянка на живота в постоянен страх, но не винаги тази подкрепяща инфраструктура е достатъчна.

За да се стигне дотам, човек трябва да намери в себе си волята за нов живот и да повярва, че няма вина, че не бива да се срамува и не заслужава това, че над облаците винаги има слънце.

Това е дълъг психотерапевтичен процес с променлив успех, който изисква чувствена емоционална инвестиция от страна на терапевта – процес, който Силвия е водила и продължава да води, за да се пребори заедно със своите клиенти за по-качествен живот за самите тях.

Нещата са сложни. Лесно е да си представим жертвите на насилие като безпомощни и онеправдани ангели, а извършителите – като демонични насилници, но често картината е доста по-сложна, доста по-детайлна и по-нюансирана.

„Насилието се ражда в детството“, казва Силвия. „Преживелите насилие често стават насилници или жертви, жертвите пък могат да станат насилници спрямо някой по-слаб от тях. Често това са собствените им деца. Двете роли са като двете страни на една монета“, допълва тя.

И въпреки цялата сложност и емоционалното изчерпване, до което води многогодишната работа с най-тежките и интензивни човешки емоции, Силвия намира своите причини да продължава да помага на другите и да вижда надежда там, където мнозина биха видели загънена улица.

Търговище, ноември, 2021

Да намериш призванието си: да върнеш усмивката на поне едно женско лице

Родителите на Лиляна избират бъдещата ѝ професия, докато тя е още дете – решават, че трябва да стане медицинска сестра. Самата тя обаче има други планове за себе си и за изненада на семейството ѝ, скоро след като завършва училище, започва да работи като барманка.

Понякога обаче родителите знаят по-добре от нас. И след няколко години Лиляна записва „Социални дейности“ във Великотърновския университет. Представя си, че ще работи в уютния, подреген кабинет на някой общопрактикуващ лекар, тъй като в началото на здравната реформа се говори, че с всеки личен лекар ще работи по един социален работник.

Лиляна обаче така и не стига до бюрото на лекарския кабинет и така и не докосва рецептурна книжка. За сметка на това, намира призванието на неочаквано място – в Центъра за социална рехабилитация и интеграция на „Асоциация НАЯ“ в Търговище, където започва да помага на пострадали от домашно насилие.

Там работата я поставя пред изпитания на волята, които Лиляна преодолява безотказно. Един делничен ден, в края на есента, телефонът в Центъра звъни и местният полицай докладва за случай на насилие в Горно Новково. Минутни по-късно Лиляна пали колата и пътува до селото, където открива Боряна.

Боряна се срамува да потърси помощ. Защото всичко това продължава вече 13 години. Тя е редовно пребивана от мъжа си. Този път се е опитал да я удуши, но шестнайсетгодишният ѝ син се хвърля върху баща си и я спасява. Обаждат се на кмета на селото, а той се свързва с „Асоциация НАЯ“ – единствената организация, която предлага помощ на пострадали от насилие в региона на Търговище, и ето – Лиляна скоро е там.

Когато социалната работничка пристига в къщата в Горно Новково, мъжът вече го няма. Там са само следите от последното му „избухване“ и Боряна, която е в криза. Лиляна е до нея. Говори, успокоява я, обсъждат варианти за действие. Боряна не иска да подава молба за ограничителна заповед срещу мъжа си. За нея е по-страшно да се изправи срещу него в съда, отколкото да остане в кошмара на дома си, където я чакат нов бой и нов тормоз.

С помощта на специалистите от „Асоциация НАЯ“ Боряна този път взема децата си и отива при сестра си, която живее в същото малко село, останало с едва 30 обитатели къщи. Месец по-късно, с помощта на полицията, мъжът на Боряна е принуден да напусне семейната им къща и те се прибират у дома, но той продължава да се връща там и да ги гледа отдалеч. Може да ги гледа, но вече се страхува да ги гони от къщата и не се налага Боряна и синовете ѝ да спят в обора – единственото убежище, в което намират подслон в мрачните нощи, когато той ги „наказва“. В обора живее и тяхната крава – основният източник на доход за семейството.

Боряна има желание да работи и се труди на полето, но парите все не стигат. Преди време тя отива в Бюрото по труда, където ѝ предлагат да стане резач на лози в Търговище – физически изтощителна работа, непосилна за жена. Освен това, трябва да се грижи за двете си деца и няма как да пътува всеки ден, затова и отказва. След което Бюрото по труда приключва ангажмента си с нея. Боряна е извадена и от списъка на хората, които имат право да получават помощи за отопление. Въпреки трудностите, жената е щастлива, че все пак могат да разчитат на тяхната крава. Тя чака теленце, което ще продадат и ще осигурят поне малко средства за зимата.

След много усилия от страна на Лиляна и „Асоциация НАЯ“, Боряна успява да си стъпи на краката и намира начин да продължи напред. Води я и отдавнатата мечта – да има своя къща с баня.

Тази история е една от многото, с които Лиляна се е сблъсквала като част от мобилния екип, който оказва спешна помощ на хора, пострадали от насилие, в околността на Търговище.

За да продължат да предоставят този тип услуга и да помагат, от „Асоциация НАЯ“ се нуждаят от финансиране, за да покриват заплатите на екип от психолог и социален работник, които да дежурят в откритите приемни в по-малките общини и села и да пътуват до тях, когато е необходимо.

Лиляна ни разказва и още за мъжа, който смятал, че боята с мотика е част от възпитателния процес, през който един мъж следва да преведе жена си. Затова как, когато той започнал да я бие, майка му и баща му се включвали в боя. Не за да го спрат, а за да му помогнат. Но ни разказва и как живее сега жената, тормозена от семейството на съпруга си: спокойна, на квартира, с децата си, тя води трето дело срещу насилника.

Тя ни разказва и за глухия старец, който бил доведен в Консултативния център от полицаи, след като бил пребит от сина си. Възрастният мъж плачел, но не от болка, а от любов. Но ни разказва също и за полията, който довел стареца в Центъра. Полията, който го прибрал от улицата, успокоил го и дал пари от джоба си, за да му извадят документи.

Лиляна не се уморява да шофира до селата около Търговище, за да изправя жени на крака и да бърше лицата им от сълзите. Центърът, в който работи, има нужда от по-голяма сграда, за да може да съвместява социалната, психотерапевтичната и административната работа и да има пространство за доброволци, които привличат от училищата, в които обучават децата. Но нито тежките истории, нито материалните дефицити я спират да помага.

„Как успяваш да поддържаш мотивацията си, когато живееш с тези истории?“, питаме Лиляна.

„Да видиш една усмихната жена, дори и само за десет минути, жена, която наистина се усмихва, а не плаче, е най-голямата мотивация“, отговаря тя.

Лиляна Янакиева е социален работник в „Асоциация НАЯ“ в Търговище – неправителствена организация, която поддържа консултативна програма за пострадали от домашно насилие, гореща телефонна линия и програма с мобилни услуги за подпомагане на пострадали от домашно насилие, сексуално насилие и трафик в целия регион на Търговище. Освен тези дейности, „НАЯ“ управляват консултативен център за подкрепа и социална рехабилитация на пострадалите, поддържат програма за индивидуална психологическа работа с извършителите и програма за превенция на домашното насилие.

От началото на пандемията и до момента голяма част от клиентите на Асоциацията изпитват трудности в осигуряването на най-необходимото за оцеляването си, поради загуба на работа и доходите си. Затова от организацията имат нужда от хуманитарни пакети, съдържащи храни, лекарства, перилни и почистващи препарати. През зимните месеци клиентите им имат нужда и от средства за отопление, вода и други комунално – битови нужди.

Центърът има нужда и от закупуване или дарение на лицензиран софтуер, с който организацията да подобри административния си капацитет и обменът на документи с клиентите и партньорите си.

Лиляна Янакиева, Търговище

София, ноември, 2021

„Отворената Врата“ и Златка, която не се спира пред нищо

„Когато чуят думата „дом,, повечето от нас извикват в ума си представата за уют, грижа и топлина. Но при нас идват хора, за които домът е друго: болка, обида, гняв, безсилие. Това са хората, с които работим“, казва Златка Мачева, управителка на фондация „Център Отворена Врата“ и една от ярките звезди в Невидимата първа линия за борба с домашното насилие в България.

В центъра в София, който тя ръководи, предлагат програми, които обхващат трите страни в ситуация на домашно насилие: жертвата, извършителят и децата. Психолозите в „Отворена Врата“ превеждат пострадалите през петте фази на скръбта по Елизабет Кюблер – отричане, гняв, договаряне, депресия и приемане. Защото домашното насилие е травма, свързана със загубата. Загубата на онези ценности, с които започнахме: уютът, грижата, топлината, любовта. И с психичната преработка на болката, обидата и гнева.

Единствено в „Отворена Врата,, има детски контактен център, създаден по английски модел – защитено място, на което извършителите на домашно насилие могат да се виждат с децата си, за да не настъпи родителско отчуждение. Макар че понякога самите деца не желаят да се виждат с родителя-насилник. Или се превръщат в насилници над своите родители.

Златка ни разказва историята на Иван. Той е насочен от съда към тяхната корекционна програма за извършители, а вече възрастните му родители попадат в програмата за пострадали от насилие. Иван не е бил малтретиран от родителите си като малък. Не е бил бит. Никой не го е карал да стои в ъгъла на колене с изправени ръце и орехи под коленете. Той обаче наближава 40-те, а родителите му все още го наричат „детето“, обгрижват го и го контролират, сякаш е неопитен тийнейджър.

„В развитието си всяко семейство преминава през редица кризи. Една от тях е т.нар. „криза на празното гнездо“ – моментът, в който порасналото дете следва да се отдели от родителите и те да останат сами. Някои семейства прекомерно удължават периода на тази криза и порасналите им деца не могат да се диференцират, не могат да станат самостоятелни личности. Този случай беше именно такъв“, разказва Златка.

Преди време Иван е имал любовна връзка, но майка му не одобрявала жената и връзката била прекратена. В един момент младият мъж започнал да чувства, че майка му го отхвърля, че не се грижи за него достатъчно, че пречи и на връзката с баща му. Твърди, че тя никога не го е галила. Никога не го е обичала. И насилието не закъснява. Насилието на обидното, непораснало дете. Както потвърждава и Златка, работата със семейството е сложен процес, но пътят към промяната неизбежно минава през неуморен и последователен труд, за който стои висока професионална експертиза и непрекъснато учене.

Стига законовата рамка и финансовите гупки по този път да не те спъват на всяка крачка. Подобно на другите невидими герои в битката срещу домашното насилие, мотивацията на Златка и колегите ѝ е впечатляваща. Те създават модел на стопанска дейност към фондацията, чрез който сами да се финансират и благодарение на някои платени услуги да подкрепят нуждаещите се безплатно.

Но, на първо място, трябва да успеят да се преборят със системата. Понякога насилникът в семейството вади заповед за незабавна защита на децата срещу жертвата, след което съгът изпраща хора от отдел „Закрила на детето“ в дома, за да преценят ситуацията. Тези хора в повечето случаи нямат капацитет да разпознаят симптомите на насилието и често извеждат пострадалия вместо насилника. Такъв е случаят на Тодор.

Той изкарва заповед, с която изгонва майката на детето си, а тя го вижда след време в Детския контактен център. В същото време Тодор изплита пред Златка и екипа ѝ странната паяжина на семейната ситуация, такава, каквато е в неговата фантазия. Твърди, че той е толкова майка на детето, колкото и съпругата му. И, че когато нея я е „мързяло“ да го кърми, той го е кърмил. Че бебето е заспивало на неговата гръд, а не на нейната.

„Той самият не можеше да говори за детството си,, казва Златка. „Имаше травми и ги изтласкваше през тази обсебваща грижа за детето и избутване на другия родител въвн от борда. Твърдеше, че съпругата му е преживявала травми като дете. А всъщност беше обратното“, добавя тя.

Златка Мачева, София

Освен софийския център, Златка и екипът ѝ поддържат Консултативен център за пострадали от насилие в Троян и Кризисен център в Ловеч. Но в Ловеч работи една-единствена психоложка. За да може в Центъра да се настаняват нуждаещи се, трябва да се инвестира в екип, който да поема 24-часови дежурства; нужни са средства за храна и медицинско обслужване. За да се случи всичко това, общината следва да убеди държавата, че има такава нужда и да кандидатства за отпускане на държавно делегиран бюджет. Общините обаче рядко приоритизират нуждите на пострадали от насилие.

Чували сме, че и сам воинът е воин, но в сферата на борбата с домашното насилие, това не е валидно. Златка има горчив опит от работата си в Плевен, където всъщност започва всичко. През далечната 1999 г. заедно с нейни съмишленици решават да консултират хора, пострадали от насилие. Но има ли толкова нещо у нас? В онези години темата е абсолютно табу и привидно проблем не съществува. Оказва се обаче, че под повърхността има много работа и много трудности. Така в Плевен през 2003 г. се създава първият за страната кризисен център за хора, пострадали от насилие. Когато се появяват държавно делегираните бюджети, Златка и екипът ѝ дават формулата за една вече развита и работеща социална услуга на община Плевен. Подкрепят ги, разясняват им как да кандидатстват за такъв бюджет и нещата се получават.

Когато обаче идва времето за следващо кандидатстване, общината решава, че няма да възлага услугата на „Център Отворена Врата“, а ще управлява средствата сама. В резултат на това решение, Кризисният център, който 15 години е работил като специализирана услуга за жертви на домашно насилие, става общински и постепенно започва да работи като приют за хора, които имат нужда от подслон, без фокусът на това да е домашното насилие.

„Не можеш да настаниш на едно място дете с девиянтно поведение и дете, пострадало от насилие“, казва Златка.

И все пак, тя и екипът продължават да се борят. И да помагат. Да бъдат там, с хората, които имат нужда от тях. Защото тези хора търсят лъч светлина като спасение от мрачната ситуация, в която са попаднали. И много често успяват да се измъкнат. Защото там някъде има една „Отворена Врата“.

Център за социална рехабилитация и интеграция „Отворена Врата“ предоставя краткосрочно и дългосрочно социални услуги на жени и деца, преживели насилие в София, Ловеч, Троян и Плевен от 2000 г. насам. Организацията управлява Консултативен център за жени и деца, жертви на насилие, в който само през миналата година са оказали подкрепа на 161 жени, деца и извършители на насилие. Служителите мечтаят скоро да заработи и кризисният център в Ловеч, което ще се случи, ако могат да осигурят заплати на психолози и социални работници, които да работят там.

Силистра, ноември, 2021

Как една незряща жена успя да види светлината

Женско сдружение „Екатерина Каравелова“, което посещаваме в Силистра, обединява четири услуги: център за обществена подкрепа, наричан по-често със звучното ЦОП, център за консултации и превенция на домашното насилие, кризисен център и къща „Резилианс“. Последната услуга е уникална за България: в нея жени, заедно с децата си, могат да останат да живеят в преходната къща, без да плащат наем, след като изтекат шестте месеца престой, на които имат право в кризисния център. Там те живеят в малка общност, готвят заедно, сприятеливат се, спорят за битови дреболии и в процеса на възстановяване от травмите си, стават семейство. Не плащат наем, но трябва сами да покриват сметките си и, разбира се, собствените и на децата си разходи.

Този оазис за преживели насилие обаче, също се сблъсква с редицата познати до болка държавни неуредици. Къщата се помещава в общинска сграда, която по регистрацията ползва промишлен ток, т.е. ток за производствени нужди. Така разходите за електричество през зимния сезон са непосилни за настанените там жени и деца.

„През изминалата година основната ни трудност беше свързана с ремонт на покрива на сградата, в която се помещава Кризисния център. Тъй като тя е общинска, общината все още не е приключила процедурата за избор на изпълнител. Вече влизаме във втори зимен период, в който течът ще направи гве от стаите ни за настаняване неизползваеми“, разказват от Центъра.

Като всеки социален работник Десислава Кюмюрджиева, с която се срещаме в Силистра, може да разкаже много страшни истории, но тя избира да ни разкаже друго.

Петя е незряща жена без доходи, която живее с мъжа си. Един ден двамата излизат на разходка и сядат на една пейка до болницата в града. Той казва, че отива до магазина и ще се върне до 10 минути. Минават повече от 10 минути. Повече от 20 минути. Повече от час. Слънцето вече залязва, започва да става хладно и Петя разбира, че идва вечер. Продължава да седи на пейката до болницата с часове, докато не я намират хората от кризисния център. Те я настаняват при тях, а Деси е тази, която отива да говори със служител от общината, за да ѝ извадят нова лична карта; разговаря с нея, когато Петя плаче, когато боледува и когато се опитва отново и отново да осъзнае какво се е случило.

„До последно тя се надяваше, че той ще се върне. Че ще дойде да я прибере. Но той така и не се появи. Прозвъняхме близките ѝ те също не проявиха интерес да дойдат поне да я видят. Така Петя остана при нас за известно време“, разказва Деси.

Десислава Кюмюрджиева, Силистра

Междувременно, тя се вглежда в зениците на Петя, които са побелели като тебешир, започва да проучва в интернет дали не е възможно очното заболяване да бъде излекувано. Деси намира информация, според която е възможно Петя да страда от катаракта, която се отстранява оперативно. Затова двете заедно отиват при няколко офталмолога, като стигат и до очна клиника във Варна. За жалост, диагнозата оттам е категорична – зрението на Петя е необратимо изгубено. Но тя вече не е сама, а пейката до болницата е останала спомен от минал живот.

В новия си живот Петя е настанена в Център за хора с физически увреждания. Деси и нейните колеги продължават да я посещават, носят лакомства, а всеки път щом ги види Петя се втурва да ги прегръща и целува. Защото когато радостта изризва внезапно, като фойерверк в нощното небе, никакви мерки не могат да спрат две души, свързани с нишката на автентичната човештина, да се прегърнат.

И понеже съдбата има вкус за ирония, докато Деси сплита живота си със съдбите на непознати хора, собствената ѝ дъщеря е настанена в Кризисния център. По това време тя е на седемнайсет години, а Деси и съпругът ѝ я осиновяват, когато е на четири. Освен нея имат двама биологични сина: единият е по-малък от момичето, а другият – по-голям.

За съжаление, в търсене на пътя си, дъщерята на Деси минава през тежки сътресения, които (както родителите на тийнейджъри знаят много добре) ярко се обострят в юношеска възраст. След години наред обикаляне по институции, опити за психотерапевтична работа и житейски грами, включващи намесата на полиция, прокуратура и пр., Деси решава, че дъщеря ѝ ще остане в Кризисния център. Това със сигурност е по-добрият вариант за нея от възпитателното училище-интернат (ВУИ), защото може да продължи да ходи на училище в Силистра.

„Аз взех това решение за семейството си, но не си помисляйте, че не я обичам, напротив, обичам я толкова много. Раздялата с нея е тежка, но нямах избор“, казва Деси. Сърцето на майката е огромно и обичта е безбрежна. Също както в историята на друга майка, за която ни разказва Деси. Тя попаднала в Кризисния център в Силистра заради системен тормоз от страна на порасналия си син. Докато се възстановявала от поредния побой, тя се чудела какво ще яде синът ѝ. Изглежда майчината любов не познава нито граници, нито логика, което понякога носи голяма тъга.

А когато се зазори и тъгата се отгръпне за малко, можем да видим другата светлина на тази неподвластна на нищо любов. И е толкова красиво.

Женско сдружение „Екатерина Каравелова“ - Силистра управлява четири различни социални услуги. В Кризисния център за пострадали от домашно насилие и трафик на хора през миналата година са били временно настанени общо 48 души. Екипът на Центъра оказва съдействие и посредничество при контакт с други институции – за постъпване на работа, намиране на жилище, ползване на медицински услуги, социално подпомагане при необходимост, партньорство при разрешаване на социални проблеми и др. В преходната къща „Резилианс“ са осигурени подходящи жилищни условия с необходимите удобства за нормален начин на живот за две жени, пострадали от домашно насилие, и техните деца.

Имената, които виждате изписани на пейката, са на жени, убити от своите партньори.

Стара Загора, ноември, 2021

Хората, които се борят за чуждото щастие

Пристигаме в Комплекса за социални услуги към фондация „Мисия Криле“ в Стара Загора, където ни посрещат Диана, Таня и Ивайло. Той е първият мъж, работещ в подобна услуга, с когото се срещаме в рамките на обиколката ни.

„През миналата година приблизително 500 семейства получиха помощ от нашата организация. Това са хора от Стара Загора и целия регион“, разказва Диана Димова, управител на фондацията. От тях 300 са потърсили помощ в Комплекса за социални услуги. При 90% от тях се констатира насилие в рамките на семейството, което предполага включване на допълнителни мерки и услуги в подкрепа.

„Държавно делегираният бюджет не покрива много от разходите. Имаме нужда от средства за издаването на съдебни медицински свидетелства, съдебно представителство от защитник адвокат. Тези разходи не се поемат от утвърдените ни бюджети и е трудно намирането на средства за обезпечаването им. Също така е важно да помогнем на хората, които идват при нас. Те са в най-тежка ситуация с покриването на таксите за детска градина на децата им, средства за закупуване на учебни пособия, карти за градския транспорт, средства за плащане на квартира и други подобни“, споделя Диана.

Въпреки че вече сме подготвени за трудните случаи и истории, които разказват психолозите и социалните работници в центровете, тези невидими за обществото супергерои – Диана, Ивайло и Таня, допълват палитрата от човешки съдби и препятствия и ни показват, че когато има желание и професионализъм, организации като „Мисия Криле“ успяват да помогнат. Въпреки всичко.

„Дигиталните технологии позволиха на извършителите да правят цели кампании за очерняне на жертвите си. Станаха много креативни“, разказва Диана.

Една от клиентките им – да я наречем Ваня, икономически независима жена със собствен бизнес, попада в отношения с мъж, който започва да я контролира: не ѝ позволява да ходи на работа, избира грехите ѝ, включително и бельото. Тя му казва, че иска да се разделят, но тогава той прави фалшив Facebook профил на нейно име, качва снимки по бельо в предизвикателни пози и пише, че Ваня предлага секс услуги срещу заплащане. Жената търси помощ в полицията и в съда, но законът не предвижда действия в такива случаи. Какво може да направи една жена в нейната ситуация? Да продължи да търпи всякакви форми на тормоз, очерняне на името, заличаване на личността? Да намери някой, който да заплаши предполагаемия извършител?

И ето как неусетно, заради морално остарели закони и нерешителни, неработещи институции, жертвата може да се превърне в насилник.

„Сливенският затвор е пълен с жени, които са убили мъжете си. Те всъщност са жертви“, казва Диана и с Ивайло напомнят широко отразения в медиите случай с 67-годишната Мария Гиздева, която през 2016 г. уби при самозащита шейсет и две годишния рецидивист Богдан Динев, който се опита да я изнасили.

Диана Димова, Стара Загора

Ивайло Ябълкаров, Стара Загора

„Обществото по това време беше много разделено“, казва Ивайло. „Имаше и немалко хора, които казваха, че тя си го е заслужила, че поведението ѝ не е било подходящо“, добавя той. И далеч не за първи път става болезнено ясно, че търпимостта на обществото ни към насилието е плашещо висока. Пострадалите твърде често не са разпознати като такива или биват обвинявани, че сами са заслужили насилието; че твърде дълго са търпели, а са могли да си тръгнат; дори че те самите са насилници.

Както в следната история.

Телефонът в Комплекса звъни. Таня вдига. Отсреща е тяхна клиентка с три деца, най-малкото от които е бебе на 56 дни. Тя е в шок и съобщава, че бебето е спряло да се храни и е починало. Търси подкрепа за погребението. След аутопсията става ясно, че нещата са други – патолозите установяват удар по главата, счупен череп и счупени ребра. Според разкритията на следователите, бебето е плачело, бащата се е ядосал и го е ударил с юмрук по главата. След като установил, че бебето не диша, опитал да му направи сърдечен масаж, в резултат на което е счупил и ребрата му. За да прикрие случилото се, изкъпал и облякъл детето, но когато майката се прибрала, то вече било посиняло.

След целия изживян шок и ужас от загубата на бебето и разследването на институциите, майката и до днес се крие от роднините на мъжа си, които обвиняват нея за случилото се и я заплашват с убийство.

Вече казахме, че много от пострадалите биват обвинявани за случилото им се. Понякога, като в горната история, от семействата на своите партньори, друг път – от обществото, което все още смята, че домашното насилие е рядкост у нас, а в потресаващо много случаи – от културата, ценностите и религията, в която са били отгледани.

Специалистите от Комплекса в Стара Загора работят и с бежанци и Ивайло разказва, че са имали информационни сесии с тях, в които са се опитвали да им обяснят какво означава да живееш в Европа. Мигрантите били особено впечатлени от европейските порядки, касаещи ролята на жената в семейството. Разбирането, че жените и децата имат права, е трудно за възприемане от хората, които са израснали в държава, в която в момента е забранено на жените да работят и да показват лицата си. Интегрирането им в европейската култура изисква много усилия, каквито Ивайло, Диана, Таня и техните колеги полагат. Независимо от това, че срещат съпротива както от самите си клиенти, така и от държавата, която с нежелание ги е приютила.

„На бежанците тук им е ужасно трудно. Няма истински интеграционен план, не им дават адрес. Не могат да се ваксинират срещу COVID-19, децата не могат да ходят на детска градина, защото процесът по ваксиниране по нашия имунизационен календар е безумно сложен. Личните лекари масово не искат да ги записват, а стоматолозите категорично отказват да работят с тях“, разказва Диана.

И въпреки че редица специалисти от помагачите професии вдигат ръце, когато става дума за бежанци, и предпочитат да не си усложняват живота, в Комплекса в Стара Загора не спират да се борят за правата им и да настояват пред институциите, медиите и обществото, че тези хора имат права. И че особено за жените бежанки следва да има специални подкрепящи услуги, които да улесняват интеграцията им у нас.

За да покажат техните истински лица, по случай Осми март, от фондация „Мисия Криле“ организират единствената по рода си изложба „И ти можеш“ с фотографии на бежанки. Акушерки, учителки, лекарки, директорки на училища дошли у нас с децата си, бягайки от Иран, Ирак, Сирия, Нигерия и Афганистан.

Те отправят силно послание към жените, които живеят в токсични връзки и насилие, казвайки им, че и те могат да се справят. А, както разбираме от нашите невидими герои в кризисните центрове, помощта от жени, които са преминали през живот с насилие и са успели да се спасят, е безценна по силата на припознаването. Щом аз мога и ти можеш. С малко помощ, с малко подкрепа, всички можем.

Защото всички заслужаваме да гледаме как децата ни растат спокойни и щастливи, да имаме дом, в който да се прибираме с радост и спокойствие. Да можем да работим, да мечтаем, да вървим по пътя на тези мечти, да не живеем в страх, да се влюбваме, да пеем, да правим любов, когато имаме желание за това, да бъдем чувани, виждани и признавани. Защото преди да бъдем майки и преди да бъдем жени, ние сме хора.

За да защитят това право на своите далечни сестри, едни хора, които рядко влизат в медийните канали и чиито лица не досаждат с обилно екранно присъствие, са посветили живота си на каузата всички жени да имат права. И да се чувстват смислени и пълноценни.

Това са хората от невидимата първа линия.
Поклон за тях.

„Мисия Криле“ е неправителствена организация, основана в Стара Загора през април 2018 г. от съмишленици и експерти с близо двайсетгодишен опит в управление на инициативи, свързани с овластяването на хора, преживяващи страдание или в неравностойно положение; закрила на деца в риск; подпомагане социалното функциониране на деца и възрастни в областите приемна грижа и осиновяване, увреждания, насилие, семейни неблагоприятия, зависимости, ранна интервенция, други.

Татяна Чекова, Стара Загора

